

השבוע בגליון

- ◆ האם רבי עקיבא בירך "הגומל"?
- ◆ המכניס עצמו לסכנה
- ◆ תורם אבר, צריך לברך "הגומל"?
- ◆ סכנת ממחשבת התבודדות

- ◆ להר הבית עולים או יורדים?
- ◆ ירושלים בנוייה על חורבות
- ◆ האוייבים ערערו את היסודות, והר הבית הונמך
- ◆ חובת שלמי שמחה

- ◆ האם יש מצווה לרקוד במועדים?
- ◆ הדרשה שנישאה לאחר מלחמת העולם השנייה

דבר העורך

רבונו של עולם! תן לי "שבת"

התחילו.

בעצם, המשיכו.

יותר נכון, התחילו והמשיכו.

בשבת חול המועד פסה, רבבות משפחות פתחו בחגיגות קורנת את הכרזת השני של "מאורות השבת" והמשיכו את קביעותן שהפכה לחוק על שולחן השבת. אליהן הצטרפו עוד רבים שהתחילו בהתלהבות של קדושה ללמוד ב"מאורות השבת".

אין צורך להיות לפה לכל הלומדים, אם הם עצמם עושים זאת באופן יוצא מן הכלל. לפניכם מכתב גדוש תוכן, מאת הגאון ר' אליעזר טורק שליט"א.

כבוד מערכת "מאורות הדף היומי" **השלום** והברכה!

ברצוני להביע מעומק לבי את הוקרתנו ואת תודתנו העמוקה על פעלכם הגדול בהוצאת הספר "מאורות השבת".

מורי ורבי, הגאון רבי חיים ברים זצ"ל סיפר, שהכיר אדם גדול מירושלים עיר הקודש, שמידי ערב שבת, עת עמד לצאת מביתו לבית הכנסת, היה נושא תפילה חרישית. כה התפלל: רבונו של עולם! כשאני מביט על שולחן השבת המפואר ואני רואה את החלות הטריות, היין המובחר, הנרות המאירים, ובכלל כל הבית המצוחצח כולו אומר "שבת", פשוט אין לי מלים להודות לך על כל זה. אבל בקשה נוספת לי אליך, אבי שבשמים, תן לי עוד דבר אחד והוא ה"שבת".

יש כל כך הרבה בתים שיש להם כל טוב שבעולם, המקור מלא על גדותיו במיני מאכלים וסלטים, ארונות הממתקים והמשקאות גם הם מלאים בכל מיני תענוגים. וכמובן, הכל לכבוד שבת קודש. אבל רק דבר אחד אין להם - "שבת"! הסעודה טעימה מאד, לכבוד "שבת", אבל אי אפשר לקרוא לזה סעודת "שבת". כל האווירה וכל השיחות שבסעודה אינם תואמים לסעודת "שבת". ועל זה התפלל אותו חסיד: רבונו של עולם, תן לי גם את "השבת"!!!

דף ו/א לעלות ולאחוז בידו של אבא מירושלים להר הבית להר הבית עולים או יורדים?

מקומו של הר הבית אינו נתון לויכוח. הוא גלוי וידוע לכל.

עיון בדברי חז"ל מעורר תהייה גדולה. במקומות אחדים מבואר כי בית המקדש היה במקום גבוה מסביבותיו. הנה, במשנתנו נאמר, כי קטן שאינו יכול לעלות מירושלים להר הבית - פטור ממצוות ראייה (ראיה זו הביא הכ"פ והרדב"ז דלהלן).

גם לו ניתן היה לטעון, כי אין כוונת המשנה **שעולים** להר הבית במובן הפיזי, והביטוי "עולים" הושאל מפני שהר הבית הוא מקום רוחני 'נשגב', הנה, לא מכבר למדנו במסכת תענית (כג/א), כי פעם אירע שירושלים הוצפה ממי גשמים, ו"עלו כל העם להר הבית מפני הגשמים".

חז"ל אף אמרו, כי בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל (קידושין סט/א ועוד). במדרש (תנחומא, וירא סימן כ"ב) גם נאמר, כי בתחילה מקום הר הבית היה עמק וכשחפץ הקב"ה להשרות שכירתו עליו, אמר: "אין דרך מלך לשכון בעמק אלא במקום גבוה ומעולה ומויפה ונראה לכל... מיד רמז הקב"ה יתברך לסביבות העמק, שיתקבצו ההרים למקום אחד, לעשות מקום לשכינה". על פי חז"ל, איפוא, הר הבית גבוה ונראה לכל.

ברם, המציאות שונה בתכלית. בזמנינו אנו, וגם מאות רבות בשנים לפנינו, הר הבית נמוך מפני העיר ירושלים! הא כיצד?

ירושלים בנוייה על חורבות: בתמיהה רבתי זו התחבטו גדולי הדורות, ש'עלו' ירושלימה ויירדו אל הר הבית, ביניהם אחד הראשונים, רבי אשתורי הפרחי, שעלה ארצה ותר בה, והעלה על הכתב בספרו הנודע "כפתור ופרח", את כל אשר ראו עיניו בארץ ישראל, כולל הדינים וההלכות התלויות בארץ ובמקדש. בספרו (פרק מ"א) הוא מתחבט בשאלה זו והוא מצדד, כי כפי הנראה ירושלים הנוכחית גבוהה יותר מירושלים הקדמונית. טעם הדבר, לפי שכאשר חרבה ירושלים בנו בתים חדשים על חורבותיה ולא העמיקו חפור בקרקע וכך התגבהה כל ירושלים. כסימן לכך הוא מציין כי במקומות מסויימים ניתן להבחין שרצפות הבתים הן כיפותיהם וגגותיהם של בניינים קודמים (ראה במהדורת לונץ בהערה 1 לאיזה מקום כוונתו).

האוייבים ערערו את היסודות, והר הבית הונמך: כך גם הסביר רבי דוד בן זמרה, הרדב"ז (שו"ת, ח"ב סימן תרל"ט ועיי"ש עוד סימן תרצ"א), לאדם שהציג בפניו שאלה זו, כי ירושלים בנוייה בתים על גבי בתים, "ואפילו אם יחפרו בעומק, לא יגיעו לקרקע בתולה". הוא מוסיף השערות אחרות, לפיהן לא ירושלים היא שהוגבהה אלא הר הבית הונמך, וסיבות רבות לדבר. ראשית, הן מחריבי בית המקדש "ערו ערו עד היסוד קצה" (תהלים קלז/ז) בכל פעם שהחריבוה. בנוסף למטרתם העיקרית, להחריב את הר הבית, חפצו גם שלא יהיה גבוה מבתי תיפלותיהם.

גשמים ורוחות סחפו את ההר הפרוץ: זאת ועוד, מאחר שהר הבית היה גבוה, הגשמים שטפו וסחפו ממנו כמויות גדולות של חול ואבן, בהיותו פרוץ בלא תיקון ותחזוקה, עד שהונמך.

לעילוי נשמת
ה"ר **זרח פלוך ז"ל**
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע כ"ח ניסן תשי"ט
תנצב"ה

הונחה ע"י בנו ידידינו ה"ר אברהם פלוך ומשפ' שיחיו-ת"א

לעילוי נשמת
ה"ר **אברהם חיים המלסדורף ז"ל**
ב"ר ברוך ז"ל ליום השלושים לפטירתו
נלב"ע א' בניסן תשס"ז
תנצב"ה

הונחה ע"י משפחות המלסדורף וליפסקר שיחיו

כראייה לדבריו הוא מביא את הנאמר בחז"ל, כי אבן השתייה שבקדש הקדשים היתה גבוהה שלש אצבעות בלבד מרצפת בית המקדש. ואילו בימיו אבן השתייה כבר היתה גבוהה בשיעור "שתי קומות ויותר". הרי זו ראייה ברורה שהר הבית הונמך באופן משמעותי.

אכן, חפירות ארכיאולוגיות מוכיחות, כי בעומק ירושלים העתיקה נמצאים רחובות ובתים בעומק ששה עשר מטר לפחות, מתחת פני הקרקע (משנת ראשונים, בית הבחירה פ"ד ה"א אות א').

מעניין לציין, כי לפני עשרות שנים העלה תלמיד חכם מליטא חידוש על פי הנחה מוטעית כי הר הבית התגבה עקב התקבצות של חול ועפר ובעקבות כך הנכנס למקום המקדש אינו מתחייב כרת על "טומאת מקדש", שהרי "גגות לא נתקדשו" [גג של בית המקדש לא התקדש, כמו כן, לדעת ראשונים אחדים, גם גגות ירושלים. כן פשוטות הסוגייה בפסחים פה/ב, אולם עיין "מנחת חינוך" מצוות שס"ב], והחולות והעפר הם כגג הר הבית. רבי שמואל דובער מלמד, נועץ על כך עם ה"דבר אברהם" שהסכים עמו כי אם אכן כך הם פני הדברים, המקום אינו קדוש (כפי שהביא בספרו נחלת שמואל, מובא במשנת ראשונים שם).

אך כאמור, שמועה זו לא נכונה היתה. אדרבה, הר הבית הונמך באופן משמעותי, והנכרים חפרו והגיעו עד יסודותיו (משנת ראשונים שם). [ראוי לציין, כי עיקרם של דברים צריכים עיון רב, כי ודאי שגג הוא דווקא באופן שיש בניין והגג הוא רשות אחרת, ולא במקום שבנו על הריסות, ונעשה הכל "ארעה סמיכתא", וראה "קהילות יעקב" פסחים סימן ס"ב].

דף ח/א

חובת שלמי שמחה

"שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל, ראייה חגיגה ושמחה" (ו/ב).

גדרי מצוות ראייה ומצוות חגיגה - ברורים; חובה על כל יהודי מישראל להביא קרבן עולת ראייה בד בבד עם עלותו לבית המקדש, וכן קרבן חגיגה [אם כי האחרונים דנו רבות בדעת הרמב"ם בגדר מצוות "ראייה", ואם כך היא דעת שאר הראשונים]. אך מצוות שמחה אינה ברורה דייה, והיא מהמצוות שעצם מהותן מוטל במחלוקת.

פשוטות לשון המשנה והגמרא, וכן מבואר ברש"י (שם, ד"ה "שמחה" ועוד), כי חובת מצוות שמחה אינה מחייבת להביא קרבן נוסף, אלא מצווה זו מחייבת לאכול בשר קרבן בכל ימי החג. לפיכך, מי שנזדמן לו בשר קרבן ממקור כלשהו, אינו חייב להקריב בעצמו קרבן לצורך קיום מצווה זו. ברם, מדברי התוספתא עולה, כי קיימת מצווה להקריב בחג קרבן שלמי שמחה, שהוא קרבן שלמים עבור שמחת הרגל. בתוספתא נאמר על מצוות שמחה, "שיש לה **תשלומים** כל שבעה". אם נאמר שמצוות שמחה מחייבת לאכול בשר קרבן כל יום, אך אין מצווה להקריב קרבן שמחה בחג, כיצד אפשר להשלים אי אכילת בשר באחד הימים? הרי לנו, כי לדעת התוספתא בנוסף לחובת אכילת בשר קרבן כל יום, קיימת חובה להקריב קרבן שמחה באחד מימי החג, וחובה זו ניתנת להשלמה - אם לא קיימה ביום הראשון, יקיימה ביום השני וכן הלאה עד יומו האחרון של החג (ראה צ"ח חגיגה ו/ב).

[המעין בדברי הרמב"ם מוצא עצמו נבוך. בהלכות חגיגה פרק א' הלכה א' הוא כותב: "והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך". בהלכה זו הרמב"ם מגדיר כי מצוות חגיגה היא **להקריב** קרבן.

מאידך, בפרק ב' הלכה י' כתב הרמב"ם: "יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדורים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ובאשם ובבכור ובחזה ושוק, שמצוה זו היא לשמוח באכילת בשר לפני ה' והרי אכלו". כלומר, המצווה היא לאכול בשר קרבן כלשהו ולא דווקא להקריב קרבן.

הצ"ח (שם) כותב, כי לפי השיטה העולה מדברי התוספתא, שיש מצווה גם לאכול בשר קרבנות וגם להקריב קרבן, דברי הרמב"ם מובנים היטב, כי בהלכה הראשונה התייחס למצוות הקרבת קרבן ובהלכה השנייה התייחס לכך שאין חובה להקריב קרבן כל יום, אלא לאכול כל יום בשר קרבנות. אולם, ה"חזון איש" חולק על כך בתוקף, ולדעתו אין מחלוקת בדבר והכל מודים כי מצוות שמחה היא באכילת בשר קרבנות בלבד (ראה "אבי עזרי" הלכות חגיגה, ושם בסוף הספר מכתב מה"חזון איש", וראה בספר "משמר הלוי", חגיגה סימן כ' שהביא את דברי רבותינו האחרונים בעניין זה)].

דף י/ב דלמא חוגו חגא קאמר רחמנא

האם יש מצווה לרקוד במועדים?

הגמרא מביאה שאלה שהציג רב פפא לפני אביי: מה היה המקור של חז"ל לפרש את הפסוק (שמות יב/יד; ויקרא כג/מא; דברים טז/טו) "וְחָגַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַה' בְּמוֹבָן שֶׁל קָרְבַּן חֲגִיגָה, שֶׁעַל כֹּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מוֹטֵל לְהִבְיֵא קָרְבַּן שְׁלָמִים בְּרִגְלִים? שְׂמָא הַכוּוּנָה ל"חוגו חגא"? [מיד יבואר פירוש הדבר]. למסקנת הגמרא דורשים זאת בגזירה שווה, שיש להביא קרבן חגיגה.

מהו אותו "חוגו חגא" שרצה רב פפא שידרשו מן הפסוק? רש"י (ד"ה "חוגו חגא") מפרש: "להרבות בשמחה". בעלי התוספות (ד"ה "חוגו חגא") מביאים, כי יש מפרשים המפרטים את אופן השמחה - ריקודים. לדעתם, "חוגו חגא" מלשון מחולות, והכוונה היא כי בחג יש להרבות בריקודים ובמחולות.

דומני, שאחת התרומות הגדולות שתרמה משפחת "מאורות הדף היומי" לעם ישראל היא, שבזכותה הוענק בהרבה בתים לסעודה שם חדש, לא סעודה "לכבוד" שבת אלא "סעודת שבת", כשחלק נכבד מהשיחות בשולחן מוקדשות לדיון ולמשא ומתן סביב הסעיף המיוחד לסעודה זו.

חויף מכל זה, אדם חכם שמחפש בכל הזדמנות לרומם את ילדיו בצורה חיובית, מוצא ב"מאורות השבת" עוד הזדמנות פז. כשמכבדים את קריאת ההלכה בין הילדים, כל ילד קורא את ההלכה בשבת אחרת, בצורה כזו יכול גם ילד שהוא קצת סגור וביישן, להפתח ולהתרגל לדבר בפני אחרים. וכמובן שאי אפשר להתעלם מהיפוי שיש בסיפור המודפס בצד, שלאט לאט מקבלים הילדים מושגים מי הם גדולי התורה בדורות עברו.

בקיצו: התועלת בלימוד זה היא חיובית ומהנה מכל הכיוונים.

לסיום, עוד דבר מעניין, בני השיעור שלנו, שהוא השיעור הותיק במקומו שברוך ה' זכה לפני שבוע לסיום בפעם ראשונה את הש"ס כולו, קיבלו את הספר כמענק על ידי מארגן השיעור, וכולם משתעשעים בו. ועתה נתבקש אחד מלומדי השיעור מחבירו בעיר לוד, להשיג מיד כמה עשרות ספרים הרגל הוצאת החלק השני... זיכוי הרבים של ממש! אשרי חלקכם. **יתן ה' שתמשיכו להרבות פעלים לתורה רוב הצלחה וסיעתא דשמיא.**

רב תודות,

אליעזר טורק

מגיד שיעור דף היומי בביהמ"ד "דרכי איש"

דקהילת ישועות דוד - אחוות ברכפלד

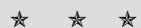
כשיצמחו לי שערות על כף היד

בטיבורה של תל אביב הסואנת, בלב העיר העשנה והסוחרת, ניצב על תלו בית הכנסת הגדול ברחוב אלנבי, שבעבר גדשו מאות מתפללים את ספסליו.

עם השנים אוכלוסיית האזור השתנתה, פנים יצאו ופנים אחרות באו ובית הכנסת הפך 'מרווח' ביותר. **בו** בניסן התקיים בבית הכנסת סיום מסכת מרגש. מרגש ביותר. וכל כך למה? הן סיומי מסכת נערכים ב"ה ברחבי תבל, באלפי מקומות! ובכן, מספר הרב מגיד השיעור, רבי ליפא פלמן שליט"א, מרבני בית המדרש "מאורות הדף היומי": לאחר שהרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, ראש בית המדרש "מאורות הדף היומי" נשא דברים בפני המשתתפים, סיפר אחד המשתתפים בשיעור, ר' משה שימל, את הדברים הבאים:

לפני שש שנים נשאלתי על ידי הרב קובלסקי אם יש אפשרות להקים שיעור באיזור אלנבי. האמת... השתוממתי על עצם השאלה ואמרתי לו: "כשיצמחו לי שערות בכף היד. גם אז, אולי".

אני תמהתי, אבל פעילי מאורות הדף היומי נדדו ממשך למשרד, מחנות לחנות, בכל האיזור, עד שהצליחו להקים שיעור מכובד, והנה, היום הזה אני זוכה להשתתף בסיום מסכת, עם שלושים יהודים יקרים, ובמו עיני אני זוכה להיווכח שלתורה הקדושה אין גבולות. היא אינה תוחמת את עצמה למקומות מסויימים. התורה היא מתנה של כל עם ישראל. כל הרוצה יבוא ויטול.

כל הרוצה יבוא ויטול. פשוט כך.

לבידור על שיעור הדף היומי הקרוב לאיזור מגוריק, ולסיוע בהקמת שיעור הדף היומי, הנך מוזמן לפנות ל"מוקד הדף היומי": 1-800-20-33-44.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת ב"ה בפורום זה. כתובתנו: ת.ד. 474 בני ברק פקס: 93-67-570-03 mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה העורך

מענה לשון

דף י"ד/א עקיבא, מה לך אצל הגדה?

"אגדות" ו"הגדות" מתנגדות (ג)

בפינתנו הקודמת ראינו כי המלה "אגדה"/"הגדה" (- חלופות שוות משמעות במקורן) באה בלשון חכמים כשם הפעולה של המגיד (הגדת עדות או הגדת מגיד שיעור), או כשם עצם לציון הגדה של פסח, ובד"כ לציון דברי חז"ל שאינם "הלכה". עתה נברר: מהו הקשר בין המלים השונות הגזרות משורש ג"ד: מלת היחס "נגד", הפעל "הגדת" (שמות ג/ח); "להגיד" (תהלים צב/ג), והשם "הגדה"? יש מסבירים שהקשר הוא זה: המגיד אומר דברים נגד (=מול) שומעים. מהי הסיבה שקראו לחלק של התורה שאינו הלכה - בשם "א/הגדה"?

כמה הסברים ניתנו לכך:

מבחינה דקדוקית, כל מה שמגידים ניתן להקבא בשם זה, ואין זה משנה מהי תוכן הגדה: הגדת עדות, או הגדה של פסח, ואפילו הגדת עתידות. ועדיין יש לשאול, למה נתייחד שם זה לאגדה ולא להלכה? הרי גם החלק ההלכתי מוגד ע"י מגיד!

א. יתן לתרץ זאת בכמה דרכים: במאמר על דרשות חז"ל לר' אברהם בן הרמב"ם מבוואר, של "אגדה" נתייחד שם זה, משום שבה מגידים חז"ל מאורעות שאירעו. רב"ז בכר (אגדות התלמוד) מטעים זאת, מכיוון שבמדרשים משתמשים בלשון "מגיד הכתוב" וכיו"ב.

ב. בסוגייתנו נמצא פתרון אחר לשאלה זו: חז"ל דורשים את דברי ישעיה (ג/א) "וכל משפט קיים" - "אלו בעלי אגדה, שמושכין לבו של אדם כמים באגדה" (חגיגה י"ד/א). דרשה זו מבארת את השם "אגדה" כגזור מן השורש הארמי נגד, המקביל לשורש העברי מש"כ (בראשית לז/כח): "וימשך וישל את יוסף" - אונקלוס: "נגדו". למשל, בדף הקודם (ג/ב) מובא פסוק מדינאל (ז/ז): "נהר זי נור נגד ונפק מן קדמוהי", ראב"ע: "נגד - נמשך ויוצא מלפניו". על כן מפרשים שלב השומעים נמשך אחר דברי אגדה, המכונים במדרש (קהלת רבה פרשה ב): "ותענוגותי - אלו האגדות שהן ענוגו של מקרא".

בד, כותב בעל ה"כלי יקר" (שמות יב/כו): "לשון הגדה משמש דבר וחקלופו: משמש לשון 'דברים קשים כגידין', כמו שפירש"י על פסוק ותגיד לבני ישראל (שמות יט/ג), ומשמש גם לשון רכה, כארז"ל פרק אין דורשין (חגיגה י"ד/א) אגדה שמושכין לבו של אדם כמים, וכן משמע פרק ר"ע (שבת פז) כי שם דרשו רבוק ויגד משה (שמות יט/ט) שהוא משמע לתרי אפי".

ג. לפי זה, יתכן לפרש גם את "אגדה" מלשון "קשה כגידין", והכוונה לכך שדברי אגדה כוללים דברי מוסר ותוכחה, כדרכם של "מגידים". גם בדרך זו ניתן לפרש את השם "אגדה" כגזור מן השורש הארמי נגד, שכן הוא משמש גם במשמעות של הלקאה, הן בארמית (יבמות נב/א "...רב מגיד מאן דמקדש בביאה", והן בעברית שיל חז"ל (יבמות סג/א: "וכה - כנגדו; לא זכה - מנגדתו", רש"י: "מנגדתו... לשון נגדא דמלקות").

הערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 כ"ב. דוא"ל u.frank@geronimedia.net

פנינים

דף ט/ב ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד

אחד

בשם הבעש"ט מוסרים, כי רמז יש כאן, לשנות פירוקו מאה - ולזכור את ה"אחד" בורא כל העולמים. ואילו עמלק מרמז על לימוד ללא שמש של רבש"ע. ושמו מורה כן: עמל - ק, עמל של מאה, ללא האחד... (רא"מ מגור)

דף יב/ב כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים.

סעודת גחלים

ישב רבי ברוך מגורליץ ולמד, כשלתפע נכנס אחד מחסידיו והפסיקו מלימודו. פנה אליו רבי ברוך ואמר לו: הרי אתה מוזמן לאכילה. תמה החסיד ולא הבין. הסביר לו ר' ברוך, הלא חז"ל

בעל התוספות יום טוב (ראש השנה פרק א' משנה ב') מבהיר, כי אמנם הגמרא מסיקה ש"וחגתם אתו חג לה" נדרש שהכוונה לקרבן חגיגה, אך גם פשוטו של מקרא נותר על כנו, שהוא "ריקוד וטיפוח לשמחה".

ה"תוספות יום טוב" כותב, כי מצאנו בחז"ל במקומות אחדים ש"חג" סתם, הוא חג הסוכות, מפני שבחג הסוכות היתה "שמחה יתירה", הלא היא "שמחת בית השואבה", וכאמור, לשון חג הוא הריקוד והטיפוח של שמחה. לפי דבריו, נמצא במקרא מקור לשמחת בית השואבה שנחגגה בבית המקדש, כמבואר בפסוק "שבעת ימים תחוג... במקום אשר יבחר ה'".

שנים מגדולי ישראל, בני אותה תקופה לערך, פירשו גם הם שלמסקנת הגמרא יש מצווה לרקוד בחג, כפי פשוטו של מקרא, הלא המה, הנצי"ב ("העמק דבר" דברים טז/טו) ורבי צדוק הכהן ("פרי צדיק", חג הסוכות סימן י"ז). בכך הם פירשו מדרש תמוה, לכאורה.

במדרש (ויקרא רבה פ"ל פ"ב) מובאים קושיה ותירוץ בלתי מובנים. המדרש שואל: מדוע נצטוו ישראל בחג על מצוות שמחה ועל מצוות חגיגה? אם נצטוו בחגיגה - למה בשמחה? ואם בשמחה - למה בחגיגה? המדרש מתרץ, כי הדבר נועד כדי להראות שניצחנו בדין. עד כאן דבריו.

שני הגאונים מפרשים, כי כוונת המדרש להקשות לשם מה נצטוינו ב"שמחה" - שמחה כפשוטה, וגם ב"חגיגה" - ריקודים? הרי שניהם דבר אחד הם! המדרש מתרץ, כי השמחה היא גם בלב אך הריקוד נועד להראות לכל שניצחנו בדין וגילוי חיצוני זה התרבה בציווי התורה לרקוד. המדובר הוא על חג הסוכות, להראות שזכו לכפרה ביום הכיפורים [ראוי לציון, כי הדברים תואמים עם דברי הרמב"ם, הלכות לולב פרק ח' הלכה י"ב, כי עיקרה של "שמחת בית השואבה" הוא משום שמחת החג ולא משום ניסוך המים. ראה בספר חידושי ר"י הלוי קה"ח, יומא וסוכה, עמוד 68].

דף י"ד/א עקיבא מה לך אצל הגדה

הדרשה שנישאה לאחר מלחמת העולם השנייה

את הדברים הבאים נשא הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל אחר מלחמת העולם השנייה באסיפת רבנים, בהמריצו אותם להכנס לעובי הקורה ולהשתקע בלימוד התורה כדי להכריע בשאלות הלכתיות סבוכות שהמלחמה הותירה אחריה.

בגמרתנו מובא, כי פעם אירע שרבי עקיבא אמר אגדה. הגיב רבי אלעזר בן עזריה בתקיפות: "עקיבא! מה לך אצל הגדה?".

השאלה המתבקשת היא, מה בכך שעסק בדברי אגדה, וכי אינם תורה? הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל הסביר, כי תמיהה-הוראה זו נבעה ממאורעות השעה.

כידוע, הוראת הלכה היא החלק הקשה ביותר בלימוד התורה, מפני שפסיקת הלכה שגויה, מביאה לידי מכשול ואיסורים. אחריות כבדה רובצת, איפוא, על כתפיו של המורה הלכות בישראל.

רבי עקיבא מצויין פעמים רבות בתלמוד בגדלותו המיוחדת בתורה ובידיעתה (גיטין ס"ז ועוד). אותה תקופה היתה עת צרה ומצוקה קשה לישראל. האוייבים שלטו בגופם ובמומנם, גזרו גזירות חמורות, החריבו את בית המקדש ודם יהודים נשפך כמים, עשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא מתו, ולבסוף הומת רבי עקיבא עצמו במיתה משונה, עם עשרה הרוגי מלכות.

בעל "מנחת יצחק" מלקט מן הש"ס דוגמאות של גזירות ומאורעות שהתרחשו באותה תקופה ועוררו נידונים הלכתיים סבוכים, ביניהם: במסכת שבת (מ"ט) דנה הגמרא בגזירת האוייבים, כי המניח תפילין ינוקר מוחו. במסכת יבמות (סג/ב) עוסקת הגמרא בגזירת השחיטה. במסכת מעילה (יז/ב) מביאה הגמרא את גזירת האוייבים לבלתי שמור שבת, מילה והלכות טהרת המשפחה. במסכת בבא בתרא (ט) אומר רבי ישמעאל, כי מפני שפשטה מלכות רומי וגזרת גזירות קשות על ישראל, התעוררה שאלה אם עדיף שלא לשאת נשים ולהוליד צאצאים לעולם שכהו. ועוד.

טען, איפוא, רבי אלעזר בן עזריה לרבי עקיבא, כי בשנים טרופות שכאלו, עליו ליטול על כתפיו את אדרת הוראת ההלכה כדי שלא תשתכח תורה מישראל.

דף י"ב/ב רבי עקיבא יצא בשלום

האם רבי עקיבא בירך "הגומל"?

שאלה מעניינת מאד התעוררה לרבי אליעזר נחום, מגדולי הדור בתקופת החיד"א.

גמרתנו מספרת, כי "ארבעה נכנסו לפרד"ס", היינו: ארבעה מגדולי ישראל עסקו בעניינים רוחניים גבוהים ביותר, שרש"י מגדיר את העיסוק בהם כ"עליה לרקיע על ידי שם". שלשה מהם ניזוקו, ורק רבי עקיבא נותר בריא ושלם.

האם רבי עקיבא בירך ברכת "הגומל"?

טרם נשטח את צדדי הנידון, נציין דבר מרתק שכותב רבי אליעזר נחום אגב כתיבת הדברים: שאלה זו "התעוררה" לו ב...חלום הלילה, ולא עוד אלא שהוא חלם כי הוא שואל אותה לפני ידיו ורעו רבי יצחק זרחיה אזולאי, אביו של החיד"א, ששמעו ולא ענה. לפיכך בבוקר הוא הריץ אליו את השאלה בכתב...

המכניס עצמו לסכנה: צדדי הנידון הם: מחד, הן רבי עקיבא ניצל מסכנה מוחשית ועליו לברך

הגומל. מאידך, שמא ברכת הגומל נתקנה עבור אדם שהתרגשה עליו סכנה, ולא לאדם שהכניס עצמו במודע לסכנה!

תורם אבר, צריך לברך "הגומל"? מאות שנים אחר כך השאלה הפכה אקטואלית גם עבור אנשים התורמים אבר מגופם כדי להציל את הזולת, במקרים בהם הכריע פוסק הלכה כי יכולים הם לעשות כן. הניתוח שנעשה כדי להוציא מגופם את האבר, הוא ניתוח לכל דבר, שחולה העובר אותו מברך הגומל. האם גם על תורם האברים לברך הגומל? מחד, היה בסכנה וניצל, ומאידך, הן הכניס עצמו במודע לסכנה זו.

המפליג בים מכניס עצמו לסכנה, מדוע מברך? בשאלה כבדת משקל זו עסק הגאון רבי אליעזר יהודה ולנדברג זצ"ל (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י' סימן כ"ה פרק כ"ג), המציין, כי אל תעלה בלבנו תמיהה: מדוע המפליג בים מברך הגומל? הן מעצמו נכנס לסכנת הסערות, במה שונה הוא ממי שהכניס עצמו לסכנה! ובכן, מאחר שדרך העולם שהמבקש לעבור ממקום למקום צריך לעיתים לעבור במקום סכנה, הרי שאין זה נחשב כמי שהכניס את עצמו לסכנה שלא לצורך, שהרי כך דרך העולם.

נידונינו הוא, איפוא, אם מי שהכניס את עצמו לסכנה שלא לצורך עצמו, בדבר שאינו מחוייב בו, צריך לברך הגומל.

ובכן, בשאלה זו הביעו את דעתם שני הגדולים; רבי אליעזר נחום ואביו של החיד"א. דעת רבי אליעזר נחום היתה, כי אכן על רבי עקיבא היה לברך ולהודות לה' על שלא ניזוק ויצא ללא פגע. לדעתו, גם אברהם אבינו ע"ה שניצל מאור כשדים; דניאל שיצא מגוב האריות; חנניה מישאל ועזריה שניצלו מכבשן האש - כולם נתנו שבח והודאה להקב"ה, ואף משה רבינו כשירד ממרום. אמנם, אין מן המוכרח שברכו "הגומל" דוקא, שכן, אברהם, יצחק, משה, דניאל וחנניה מישאל ועזריה קדמו לאנשי כנסת הגדולה שתקנו את הברכות והתפילות, ובזמנם כל אדם היה מתפלל כפי 'צחות לשונו' [יתכן גם, הוא אומר, שאברהם בירך את ברכת "מגן אברהם"...].

לעומתו דעת רעו, רבי יצחק זרחיה אזולאי, כי כל אלה לא ברכו כלל. אין אדם מברך אלא בצרה שבה לו בעל כרחו ושלא מרצונו.

סכנת ממחשבת התבודדות: טענה נוספת העלה רבי יצחק זרחיה אזולאי, כי מקרה כשל רבי עקיבא אינו כלול בברכת "הגומל" כלל, שכן, הרי ודאי אין מדובר ב"פרדס רימונים", אלו נכנסים בשתי רגליים. במפרשים נאמר שהכוונה היא שהתבודדו בעניינים גבוהים ובמעשי מרכבה, ומתוך כך הסתכנו. לדעתו, לא נתקנה ברכת "הגומל" על סכנה הבאה במחשבות התבודדות. על פרט זה חולק רבי אליעזר נחום בתוקף רב. ודאי וודאי שרבי עקיבא ברך "הגומל" כאשר יצא בשלום, אף אם הסכנה היתה אמורה לבוא רק מתוך מחשבה והתבודדות, שהרי אפילו על שנת הלילה, שהיא כעין מיתה, תקנו חז"ל את ברכת "המחזיר נשמות לפגרים מתים". הרי לנו כי לא מברכים הגומל רק על סכנה הבאה במאורע גדול ומיוחד.

בסיום דבריו מסכם בעל "ציץ אליעזר", כי תורם אברים לא יברך "הגומל", ולכל היותר יברך ללא שם ומלכות. [ראוי לציין, כי הנידון הוא לפי הפוסקים הסוברים שכל מי שהיה בכלל סכנה ויצא ממנה, מברך "הגומל". ראה "שולחן ערוך" או"ח סימן רי"ט סעיף ט', וב"משנה ברורה" שם ס"ק ל"ב].

אמרו שעל הפסקה מן הלימוד אוכלים גחלי תמיים, והרי אתה מוזמן לסעודה זו....

דף יג/א אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים
שמחת תורה בשמיני עצרת - מדוע?
אמר הגר"י הוטנר זצ"ל:

מדוע קבעו את שמחת תורה וסיום התורה בשמיני עצרת? מפני שעניינו של יום זה הוא, כידוע מחז"ל, 'עשה לי סעודה קטנה'. אחר שבימי החג הקריבו ישראל על הגויים, בא יום שמיני עצרת בו הם מתייחדים עם הקב"ה. יאה ונאה לקבוע ביום זה את יום שמחת התורה, שכן אף בתורה אין חלק לגויים... (רשימות לב, שמיני עצרת).

דף יג/א אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים.
אין לומר לגוי דרשות חז"ל

חז"ל אמרו כי בויכוח בין יהודה ליוסף על אודות גניבת הגביע, טען יהודה כי "בנימוסין שלנו כתוב ואם אין לו ונמכר בגניבתו, וזה יש לו" (מדרש רבה, בראשית). לכאורה היה לו לומר כי נפסק "ונמכר בגניבתו ולא בכפילו", והרי החזיר את הקרן - הגביע - ואין סיבה למכרו עבור הכפל. ברם, חז"ל אמרו שאין מוסרים דברי תורה לגוי. בראשונים נאמר שכל זאת רק בתורה שבעל פה ולא בתורה שבכתב, ולפיכך לא יכל יהודה לומר לו זאת אלא רק את הפסוק המפורש... (פרדס יוסף, ויגש).

דף יד/א שמונה עשרה קללות קילל ישעיה את ישראל, ולא נתקרה דעתו עד שאמר... ירהבו הנער בזקן

יראהבו נער בזקן
הגר"ח שמואלביץ זצ"ל מביא ששמע ממורו ורבו הגאון ר' ירוחם, המשגיח ממיר זצ"ל: הן קללות נמרצות נאמרו שם, וכפי שפירש רש"י, שנתנבא שלא יצאו לא בעלי מקרא, ולא בעלי משנה וכו', אבל עדיין יש תקומה לישראל. אבל כשהגיעו למצב של "יראהבו נער בזקן", זהו המצב הגרוע ביותר, שאין למטה ממנו.

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע ויצא לאור הספר החשוב
"להנחיל אוהבי יש"
עמ"ס מועד קטן וחגיגה
ובו הערות וביאורים בגפ"ת על סדר דפי
המסכת כולה. ספר עזר שימושי ורב תועלת
למג"ש וללומדי הדף היומי
הפצה ראשית יפה נוף 581-581-1599
מגידי שיעורים יכולים לרכוש את הספר
בערכת ספרי עזר למגידי השיעורים

לעילוי נשמת

הר"ר **נחום Natahn Stark** ז"ל

ב"ר אברהם אשר ז"ל נלב"ע כ"ו בניסן תשל"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה ישיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
ת.ד. 471 בני-ברק
P. O. B. 471 Bnei-Brak Israel
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
למוניים, ובכל עניין טל: 03-6160657

מאורות השבת. חידוש לכל המשפחה, בכל שבת.

כתיבים אף משפחות כבר משתפות בחווית הלימוד המשפחתי, המוסיפה אור ורגש לשולחן השבת. עם יציאתו לאור של חלק ב' יש כלב הורגנות להצטרף לחויה זו.
עש לכם נוגה, הלכה בכל פעודה עם 'מאורות השבת', זה פשוט זה קל זה מברכה לכל משפחה יהודית.

חידוש! ערכה ללימוד משפחתי
ספר 30+ פגיונים במהדורת משפחה

לפרטים והזמנות: 1-700-500-151
לחשיך בחניות ובמקדי הפצה: משרד מאורות - בני ברק: ווגמן | פינת חתם סופר 5 | ירושלים: שרי ישראל 14 | אשדוד: רבא 5 | רכסים: היתר 7
למקדי המכירה בתאום מראש מודיעין עילית: משרד פוליסטק, רח' קצת החולץ 9/26 טל: 08-7442740 | אלעד: משרד שטיינבר, רח' בן עזריאל 28/5 טל: 03-9073145 | רמת גן: משרד שטיינבר, רח' קדושת ה' 29/5 טל: 02-5803766 | משרד נפתלי, רח' הרב צדקה 9/4 טל: 02-5807511 | בית שמש: משרד, רח' עזריאל 20/7 טל: 02-9924948 | ביתר: משרד קובלסקי, רח' קדושת ה' 29/5 טל: 02-9924948 | ביתר: משרד קובלסקי, רח' קדושת ה' 29/5 טל: 02-9924948

מאורות
הדף היומי

24 ש בלבד לספר | 49 לערכה משפחתית